

*SAMARBEID MELLOM VIDEREGÅENDE SKOLE OG ARBEIDSLIVET I UTDANNING OG OPPLÆRING.
ET VIKTIG VERKTØY FOR REGIONAL FRAMTIDSRETTET OMSTLLING*

Grete Rusten, Kari Elida Eriksen (UiB) og Gro Marit Grimsrud (Norwegian Research Center AS (NORCE)).

Samspeilet mellom utdanning og arbeidsliv har vært det overordnede temaet i denne studien som baseres på en omfattende analyse fra Nordhordland. Vi har i denne sammenheng særlig hatt fokus på virksomheter, bedrifter og offentlige institusjoners motivasjon for å bidra, kompetansebehov, praktiske bidrag til opplæringen og erfaringene med dette. Investeringene er framtidsrettet hos alle parter.

Vår forskning fra Nordhordland viser at deltagelse i utdanning og opplæring med videregående utdanning og arbeidsliv i samarbeider tuftet på langsiktige relasjoner og en kollektiv erkjennelse om at det er viktig for arbeidsliv og lokalsamfunn å stille opp. Lange tradisjoner i utviklingen av fagopplæringen med utplasseringer, lærlingeløp, lærer og bedrifts hospiteringer og andre fellesprosjekt har vært svært viktig for regionens tilgang på arbeidskraft med solid og relevant fagkompetanse. I den sammenheng har spesielt rådgiving, prosjektutvikling og støtteapparat med blant Opplæringskontoret for Nordhordland og Nordhordland Næringslag vært sentrale støttefunksjoner i utviklingen av et god og bredt opplæringssamarbeid i regionen. Styrken i de ulike opplæringsinitiativene er næringsmessig forankring, engasjement og samarbeid på tvers av institusjoner og bransjer. Svakheterne med initiativene er blant annet knyttet til manglende «tålmodig» kapital når nye fagtilbud skal lanseres. I den forbindelse må jo både elever og arbeidslivet motiveres til deltagelse. Mange av virksomhetene er aktivt med på å påvirke utdanningsporteføljen. Imidlertid vil det være viktig å få med flere av de mindre virksomhetene med, og ikke minst sette behovene for framtidens arbeidsliv på dagsorden.

I studien har vi gjort et dypdykk hvor blant annet byggfag, elektrofag, og helse- og oppvekstfag, som i regionen er store opplæringsfag er analysert. Innen **byggfag** er det utsikter til betydelig økning i etterspørselen av arbeidskraft i årene som kommer. Det har generelt sammenheng med at investeringstakten er økende, og at konkurransen om jobbene fra utenlandsk arbeidskraft er blitt mindre (blant annet fordi velstandsnivået og utbyggingsoppdragene er økt betydelig i Øst-Europa). En vil i årene framover se mange oppdrag knyttet til oppgradering og forsterking av eksisterende

bygg og infrastruktur innen vann og avløp og veier. Dette kommer blant annet som følge av økt nedbørsintensitet og mer dreneringsbehov og forsterkninger av grunnstrukturer. Oppgradering og utskiftingser som følge av etterslep i investeringer av fysisk infrastruktur bidrar også til sterk vekst i etterspørselen. Fornyelse og tilpasninger av den eksisterende bygningsmassen tilpasset nåtidens trender og kvalitetskrav vil også prege markedene framover. Noe som klart utfordrer kompetansen, er de teknologiske endringene denne bransjen nå opplever. Det angår både bruk av utstyr og praktiske ferdigheter, nye former for prosjektorganisering, og tilpasning til nye lover og reguleringer (f.eks. grønne byggeplasser).

Elektrofag representerer et tilsvarende svært viktig fagfelt i årene framover. Det er derfor et paradoks at søkertallene til denne fagretningen til dels har vært beskjeden slik at en til og med i senere år har måttet redusere antallet skoleklasser. Her kan nedgangskonjunkturen et par år tilbake i tid som innebar færre oppdrag for elektrobransjen ha noe av skylden. Det har dessuten vært noen utfordringer med å skaffe nok læreplasser, og også det har bidratt til lavt søketrykk. Profilering av fagfeltet er i denne sammenheng svært viktig, gjennom media, i form av presentasjoner på skolene og på utdanningsmessene. En må få fram budskapet om at yrkesgruppen ikke bare inngår i elektrofirma, men etterspørres av en rekke forskjellige typer arbeidsplasser innen industri, handel, tjenesteyting, kraftforsyning, maritim og marin sektor, og skipsfart. Dermed bør flere av arbeidsplassene innen disse ulike virksomhetene også komme på banen ved å tilby læreplasser innen faget.

Det er ventet stort behov for **helsefag** i årene framover på grunn av sterk vekst i de eldste aldersgruppene, men også fordi aldersprofilen blant dagens pleiere tilsier stor avgang framover. Til tross for at helsefagutdanningen har økt noe i popularitet de siste årene, utdannes det fortsatt ikke nok til å dekke estimert behov. Å tilrettelegge bedre for at voksne kan ta fagbrev i jobben, og dessuten satse på flere heltidsstillinger, kan øke antall helsefagarbeidere ut over dem som i dag velger dette yrket.

Digitalisering og automatisering seiler fram som et av de store temaene som inngår i mange yrker, næringer og samfunnsoppgaver. Regionen vil klart ha fordeler ved å satse på dette feltet både med tanke på å videreutvikle et konkurransedyktig næringsliv, men også for å gjøre yrkene

mer spennende for de nye generasjonene som skal ta over.

Nye samfunnstemaer og markeder tilsier behov for å pakke fagene i opplæringen sammen på nye måter. Faglig innhold bør også gi innspill til kombinerte prosjekter hvor fagengelsk, energi og matematikk kan inngå i praktiske prosjekter hvor skole og næringsliv samarbeider.

De tre videregående skolenes omfattende satsing både på fagopplæring og studiespesialisering vil være viktig for regionen framover. Det handler om å kunne møte eldrebølgen med et godt tjenestetilbud. En bør også møte omfattende klima- og miljøutfordringer og globalisering med nye produkter og tjenester. Digitalisering og automatisering vil representere omfattende endringer i mange arbeidsoppgaver, og her gjelder det å takle problemene og gripe mulighetene.

Nye og sammensatte temaer i utdanningen, tunge investeringer i opplæringsteknologi og behov for praksis tidligere utdanningsløpet melder seg. Det må også involvere et tilbud til de med dårligere forutsetninger for å gå inn i ordinære lærlingeløp. Alt dette tilsier et **behov for supplerende opplæringsarenaer** til de som nå skjer ved skolen eller er ute i lære på en arbeidsplass.

I den sammenheng er det igangsatt et pilotprosjekt med Knarvik vgs. og sju ulike bedrifter innen fagområdet metall/maskinering. Disse har utviklet en felles utplasseringsordning for elever gjennom hele skoleåret i allerede i andre år (VG2), basert på en roteringsplan på de ulike bedriftene. På den måten får eleven innblikk i litt ulike prosesser og blir kjent med flere arbeidsplasser. Ute i virksomheten får eleven praktisk opplæring i en rekke sider av produksjon, dokumentasjon, kvalitet og vedlikehold. Tiltaket er forankret i godt etablerte nettverk mellom opplæringsansvarlige i virksomhetene og fagansvarlige ved skolen.

En annen modell knyttet til Osterøy videregående skole er basert på et prosjektsamarbeid knyttet til opplæringsinfrastrukturen med industriroboter (CNC) som de har ved skolen. En vil her utvikle en felles opplæringsarena for elever i den videregående skole, og studenter fra fagskoler som kan utføre praksisoppgaver. Dessuten vil opplæringscenteret kunne tilby et videreutdanningstilbud og testutviklingsmiljø for tilknyttede produksjonsvirksomheter og forskningsmiljøer. En del av utstyrsparken er allerede kommet på plass, men en del forhold knyttet til deltagelse og finansiell støtte til drift gjenstår.

Et litt tilsvarende opplæringsinitiativ, er tenkt utviklet som et samarbeid mellom virksomheter og videregående skole lokalisert ved Mongstad. En ønsker her utvikling av et opplæringsssenter med kurstilbud av kortere varighet hvor målgruppen er elever og ansatte som trenger etterutdanning. Opplæringsssenteret kan gi kursing i de deler som enkelte bedrifter ikke har kompetanse eller utstyr til å ivareta, men som må dekkes i henhold til læreplanen. Opplæringsssenteret vil dermed kunne fylle en viktig rolle for de minste virksomhetene som ikke dekker hele den fagbredden som skal til. Det kan også tenkes at opplæringsssenteret kan gjøre at VG1 og VG2-elever blir introdusert til yrkene på et tidligere tidspunkt, og får litt mer praktisk opplæring enn hva som er tilfellet nå. Opplæringsssenteret kan i noen tilfeller også dekke eventuelle utfordringer med å få alle på utplassering og benyttes helt ned på ungdomsskolenivå for å gjøre elever oppmerksomme på utdanning og framtidig yrkesvalg. Opplæringsssenteret kan på den måten bli et viktig supplement til den informasjonen som studieveiledere i skolen gir. Flere vil kunne velge rett, og dermed reduseres frafallet. Langsiktig finansiering med forpliktende samarbeid med ulike komplementære parter er imidlertid et springende punkt for å få disse initiativene realisert.

Med raske omlegginger av utdanningstilbudet påvirket at store konjunktursvingninger i økonomien skapes ustabile betingelser i det å skape gode kompetansebaser i skolen. Det gir usikkerhet for elever som skal ta sine utdanningsvalg. For en del elever vil det faktisk være et viktig moment at den fagretningen som de finner interessant, også finnes på en skole ikke altfor langt unna.

Nordhordland og Hordaland vil med sin avhengighet innen petroleumssektoren møte omstillingsutfordringene med å diversifisere sitt næringsliv til nye sektorer og markeder i årene som kommer. Prosessen har allerede begynt. Satsing på nye utdanninger og utdanningsarenaer vil bidra til å gjøre framtidens næringsliv og arbeidsliv mer robust og gi grunnlag for levedyktige arbeidsplasser også innenfor nye felt. Det er et bidrag til å øke regionens attraktivitet.

Prosjektet ble igangsatt i april 2018, og ble utført på oppdrag for Nordhordland Næringslag og Regionrådet i Nordhordland. I finansieringen og tilrettelegging av noen av dataene i prosjektet er også Hordaland fylkeskommune med. Publisert i:

Rusten, G., Eriksen, K.E og Grimsrud, G. M. 2019. Kompetanse og utdanning in Nordhordland. Strukturer, samarbeid og erfaringer fra regionen. Institutt for geografi, Universitetet i Bergen. ISBN 978-82-691593-1-8 (Digital).